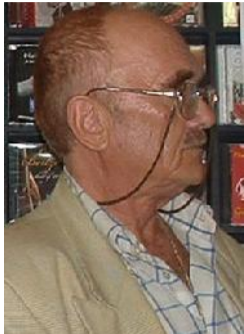

M. Eminescu văzut dinspre filosofia ființei

Aurel Ion Brumaru

„Dumnezeu, prin Cuvânt (Logos), a creat lumea. Omul, care este 'după chipul și asemănarea lui Dumnezeu', creează și el, cu ajutorul cuvintelor sale, o nouă lume. Când aceste cuvinte sunt de maximă abstractizare și generalizare, lumea nouă construită de om se numește filosofie. 'Ființa' și 'existența', noțiuni cu sferă încrucișată, sunt, prin ceea ce au ele în comun, piatra de unghi a acestui edificiu". În acest chip ireproșabil își motivează filosoful clujean Eugen S. Cucerzan cea de-a doua, dacă nu mă înșel, carte: **Familia Ființei. Soluții terminologice** (Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2002), probabil întâia încercare de acest fel în literatura filosofică românească de azi, oricum o lucrare admirabilă, temeinică. Preocupările în această ordine ale lui Eugen S. Cucerzan, știu bine acest lucru, datează de mai de mult, de dinainte de 1989. Fusesse însă cu neputință - într-o vreme de sicitate și de stingere silită a luminilor din spiritul curat autohton - ca textelor de negrăbită și incoruptibilă căutare în puterile acestui spirit ale cercetătorului transilvan să le fi fost îngăduit a se vedea împlinite într-o carte. Este adevărat, totuși, că o operă așa de încăpătoare se va fi așezat de la sine greu în pagină: într-un astfel de demers (îi bănuiesc autorului temoarea de ispită și melancolia izbânzii) îți va fi trebuit, deodată, cauza și farmecul pânzei, dar și deschiderea către (cum o numește Cucerzan) "șansa metafizică" - acum surprinzi nesupunerea, decizi asupra nehotărâtului.

Până, însă, la încheierea editorială a "Familiei Ființei", Eugen S. Cucerzan a ieșit, ca să zic așa, în întâmpinarea cititorilor preveniți, în 2002, cu volumul **Mihai Eminescu poet și gânditor** (tot la Editura Grinta). Nici nu se putea altfel: Eminescu-po(i)etul, Eminescu-gânditorul fiind concomitent gânditor și po(i)et (va să zică în-

ființator; să ne amintim: "omul/.../creează și el, cu ajutorul cuvintelor sale, o nouă lume") al existenței, al Ființei; se întregesc, și unul și celălalt, în "noua lume" a gândirii, (care este) lumea Ființei.

Importante sunt, după opinia mea, în volumul lui Cucerzan, secțiunile referitoare la filosofia lui Eminescu, în particular acelea în care, conspectând gândirea poetului, autorul inferează asupra unei filosofii - la "omul deplin al culturii românești" - a Ființei. Eminescu dă - spune mai întâi Eugen S. Cucerzan - "directivele unei filosofii românești". El scrie: "Chiar dacă M.Eminescu nu a elaborat o concepție filosofică explicită și coerentă și cu atât mai puțin un sistem filosofic, se pot deduce direcțiile unei asemenea acțiuni din opinia sa generală relativă la procesul de constituire a unei culturi inclusiv a unei filosofii originale". Desfăcând din tezaur manuscrisele, Cucerzan constată că Eminescu "era edificat asupra posibilității, recte necesității unei filosofii autohtone", poetul vorbind, încă din vremea studiilor sale academice, de "modul d-a judeca, d-a raționa românesc prin urmare o filosofie românească" (ms.2258); o filosofie "care să primească între pietrele ei unghiulare două chestiuni nepuse în filosofie și nestudiate de nimeni" - anume: "Chestiunea națiunii și a religiei - singurele lucruri cari ne-au scăpat și au făcut de mai trăim și astăzi". Revenind acum la problematica Ființei - capitolul din carte de departe cel mai dens, autorul îl va relua de altminteri, altfel structurat, în **Familia Ființei** - Eugen S. Cucerzan subliniază: "Nu este întâmplător că acest cuvânt (Ființa, n.n.), exprimând o noțiune regală a filosofiei, reînvie și consolidează, odată cu Eminescu, în stil și la nivel specific eminescian, o bună parte din conținuturile metafizice și formele sale românești dintotdeauna: aievea, ființă, fire, lume, dar și neologismele: absolut, realitate, univers etc.". Iată, ca să intrăm scurt în chestiune, cuvântul ("esențial", când ajungem la el, ar spune Heidegger, suntem deja dincolo de metafizică, într-un teritoriu în care ne vorbesc zeii), vorba aceasta fără de hotar, "aievea". Eminescu o va folosi adesea. Dar, ne încredințează Eugen S. Cucerzan, "În marele exercițiu terminologic al traducerii lui Kant, Eminescu se vede îndreptățit să folosească acest cuvânt spre a da pondere ființei, solicitată astfel în concretitudinea ei, ca real: 'Ce sunt așadar spațiul și timp? Au ele ființă aievea?'; 'fiindcă timpul nu-i decât forma intuiției, prin urmare a obiectelor ca fenomene, de aceea ceea ce acesta corespunde simțirei este materia transcendentală a tuturor obiectelor ca lucruri

în sine înșile (aieve, realitate)' ". Dar, mai departe, chiar cuvintele "existența", "ființa"? Pe aceasta din urmă Eugen S. Cucerzan o inspectează și explică/lămurește, cu Eminescu, în **Sărmanul Dionis, Cezara, Scrisoarea I**, în traducerea (restituită de C. Noica și Al. Surdu) din **Critica Rațiunii pure** (la categoriile modalității). În ms. 2306, Eminescu își nota, insolitând până și secolul XX cu exponentul său Heidegger, aceste, neobișnuite la vremea lui, gânduri (reproduc din cartea în discuție): " 'A cumpăni tot ce este (obiect în spațiu și timp) dacă și întrucât e cuant sau nu, dacă-n el trebuie să ne închipuim ființă sau lipsă de ființă '. La acest (...) text sunt posibile cel puțin două interpretări: prima, în care ființa este un ceva anumit (obiect...), a doua, care permite conceperea ei ca existență fără nici o determinare spațio-temporală. Ca 'lucru în sine'; 'rezultatele pozitive despre ființa lumii sau lucrul în sine nu conține nici filosoful cel mai adânc' ".

Mihai Eminescu poet și gânditor de Eugen S. Cucerzan este nu doar o deschidere spornică în eminescologia contemporană, dar - prin reluarea, în **Familia Ființei**, a unei substanțiale părți din ideistica acestei remarcabile cărți - o intrare, consistentă, tare, a unui (încă) tânăr gânditor în filosofia românească a veacului.

SOCIETATEA CULTURALĂ ZALMOXIS

Echipa redacțională:

Director: Horia MUNTENUȘ
Redactor șef: Adrian LESENCIUC
Senior editor: Alexa Gavril BĂLE
Redactori: Cosmina DRĂGHICI, Chris SAMY
Din gruparea revistei: Jorge Luiz ANTONIO, Virgil BORCAN, Aurel Ion BRUMARU, Ion-Teofil CREȚU, Daniel DRĂGAN, Ela IAKAB, Adrian MUNTEANU, Ion POPESCU-BRĂDICENI, Viana POPICA, Monica RÂPEANU, Ana-Maria SUSAN, Laurian STĂNCHESCU, Ioana ȘTEȚCO, Vasile TOMOIAGĂ, Federico ZANNONI

Pagina 3 (Casa Mureșenilor):

Laurian Stăncescu, Eminescu și deșertăciunea perfecțiunii; Mihai Eminescu, biograful deșertăciunii stelare

Traseul de lectură:

